

CUPRINS

Cuvânt-înainte	IX
Muzica proto-română	1
Etnogeneza muzicii românești	4
Începuturile muzicii creștine la proto-români	9
Cântarea latină pregregoriană în Dacia. Niceta	16
Cântarea bizantină și formele ei	21
Notăția și unele aspecte teoretice ale muzicii bizantine	32
Muzica în Țările Române din secolele XV–XVI. Premise	39
Renașterea și reforma	45
Ce spun scrierile de epocă despre muzica românească?	51
Muzica în „Septem Artes Liberales”	59
Școala de la Putna	64
Muzica bizantină pe fâgaș autohton	67
Compozitorii – psalți și protopsalți	70
Manuscrise muzicale în notații apusene	84
Viața concertistică	95
Orizonturile componisticii	106
Formele muzicii vocale	109
Compozitorii de muzică vocală	114
Creația instrumentală și formele sale	120
Dansuri românești	123
Compozitori de muzică instrumentală	129
Valentin Bacfarc	132
Premisele sincroniei în muzica românească 1784–1823. Considerații preliminare	145

Muzica populară – argument al autenticității românești	165
Călători străini despre muzica noastră populară	174
Muzica populară românească văzută de o revistă germană	178
Ce melodii ne parvin din această epocă	186
Valențe estetice ale muzicii psaltice	198
Reforma muzicii psaltice, esența sa teoretică	201
Petru Efesiul și reforma în Țările Române	208
Direcțiile muzicii psaltice. Naum Râmniceanu	210
Viața muzicală	218
Muzica la curtea domnească	220
Muzica saloanelor boierești	229
Argumente privind pedagogia muzicală empirică din casele boierești	235
Dansuri mondene în muzica saloanelor	244
Manifestări concertante	250
Muzicieni – orizontul repertoriului	254
Turneele lui Romberg	260
Academiile muzicale	263
Trupa J. Gerger	287
Turneul companiei A. Catalani	295
Preromantismul	300
Tipologia curentelor muzicale – periodizare	314
Muzica populară. Arta lăutarilor	324
Scriitorii și cântecul popular	331
Melodii populare în manuscrise și tipărituri	349
Colecția lui François Ruzitski	359
„Horile” lui Constantin Steleanu	378
Contribuția lui Henri Ehrlich la cunoașterea muzicii populare românești	380
Folclorul românesc în caietele lui I. A. Wachmann	392
Carol Miculi confera valențe superioare relucrărilor folclorice	399

Anton Pann și „Spitalul amorului”	407
Discipolul lui Anton Pann – George Ucenescu	419
Viața muzicală pe un nou făgaș activitatea concertistică. Formații simfonice și camerale	423
Carol Filtsch – strălucit interpret	440
Turneul lui Franz Liszt	443
Trupele de operă	462
Trupa lui Theodor Müller	470
Teatrul italian la București	479
Trupa română de la Brașov	483
Matei Millo reprezintă „Baba Hârca”	486
Teatrul italian sub direcția lui Paul Papanicola	488
Trupele românești cultivă vodevilul	490
Semnificația formării trupelor teatrale și muzicale românești	508
Indice de nume	513

CUVÂNT-ÎNAINTE

Necesitatea elaborării și editării unui tratat al istoriei muzicii românești apare inexorabilă, dat fiind trecutul impresionant, personalitățile reprezentative și valorile inestimabile pe care le deține. În plus, literatura muzicologică autohtonă cu caracter istoriografic apare bogată și denotă o anumită experiență în materie. Au apărut și lucrări de sinteză asupra trecutului, monografii, însă nu s-a ajuns la elaborarea unui anume tratat.

În aceste circumstanțe, Prezidiul Academiei Române, a lansat acum inițiativa realizării unui tratat, ca, de altfel, și pentru alte ramuri ale artei din țara noastră. În acest moment, s-au ivit voci care și-au amintit că au existat asemenea inițiative, cu decenii în urmă, ba încă două, în cadrul Institutului de Istoria Artei din București, unde s-au întocmit colective de specialiști, s-au organizat dezbateri, s-au întocmit planuri, cuprinsul unui asemenea volum, s-au fixat termene, ca, după luni și ani, după ce s-au elaborat capitole, să se înțeleagă că forțele antrenate nu au capacitatea de a finaliza un asemenea demers. Eșecul a fost iminent. Am fost invitat să colaborez, însă aveam proiectele mele și nu m-am aventurat. Rețin însă motivele pentru care nu s-a putut duce la capăt proiectul. Nu intru în amănunte, însă nu pot să nu relev doar două. Primul, nu a existat o minte coordonatoare energetică, datorită unor meschine interese și orgolii, izbucnite atunci când s-a încercat numirea unui politruc, cu veleități, respins în bloc de colectiv. Al doilea, inexistența unei concepții privitoare la un astfel de tratat. S-au confruntat poziții antagonice, care nu au putut fi omogenizate.

De altfel, și în cazul noii inițiative, s-au ivit dificultăți, de îndată ce, se spune, istoria se repetă, nu am acceptat să particip la o asemenea întreprindere, și nici să fiu coordonatorul unui colectiv, ai cărui membrii nu reușeam să-i identific. În această situație s-au purtat discuții cu Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, pentru ca membrii Biroului Secției de Critică și Muzicologie să se implice, spunându-se că există resurse financiare, fapt însemnat, stimulator, cunoscându-se că, în ultimii ani, truda autorilor muzicologi nu se remunera. Ca atare, s-au elaborat două variante ale cuprinsului, totalmente deficitare. Astfel, printre altele, s-au stabilit capitole, pentru realizarea cărora s-au nominalizat autori tineri, lipsiți totalmente de experiență, fapt de natură să împotmolească din start demersul.

Din nou neînțelegere în privința profilului unui tratat sau chiar a unui volum de istoria muzicii, datorită faptului că s-a menținut o mai veche concepție, care acorda atenție tuturor componentelor ce alcătuiesc viața muzicală anterioară creației,

precum, muzica folclorică și muzica bisericească, domenii importante, desigur, care într-o viziune istorică abat atenția de la fenomenul primordial, ce nu poate fi altul decât creația muzicală. Totodată, sferile auxiliare acesteia, precum instituțiile de concert și spectacole lirice, ca și promotorii acestora, interpreții, pot beneficia de lucrări speciale, de monografii sau istorii ale respectivului domeniu.

Totodată, se cere precizat, de la bun început, destinatarul „tratatăului”, se adresează melomanilor, cititorilor de rând sau studenților și elevilor, adică are scop didactic și atunci structura textului trebuie să aibă în vedere lecția, ceea ce afectează spațiul acordat unei personalități. Metodologia conceperii capitolelor nu poate fi străină de țelul final urmărit prin elaborarea unui asemenea tratat.

Așadar, atenția autorilor țintește, se circumscrie, din bogata sferă a artei sunetelor, în mod exclusivist asupra personalităților care au făurit și îmbogățit literatura componistică din toate epocile, în sens diacronic. Mai simplu spus, un tratat, atunci când este vorba de fenomenul muzical, dat fiind bogăția muzicii indigene, conform practicii din alte culturi, trebuie să vizeze esențialul, deci, se va focaliza asupra literaturii muzicale, a creatorilor acesteia, de partituri, mai exact pe viață și titlurile realizate, al căror efect a fost și rămâne îmbogățirea patrimoniului artistic auditiv.

N-au lipsit eforturile și inițiativele în această direcție, meritând să fie menționate. Astfel, luăm în considerație numai contribuțiile autorilor cu titluri ce fac referire nemijlocită la istoria muzicii românești, iar în ordine cronologică se situează Mihail Gr. Poslușnicu, prin *Istoria muzicii la români. De la naștere până-n epoca de consolidare a culturii artistice*, apărută în anul 1928, cu o prefață semnată de Nicolae Iorga; George Breazu: *Istoria muzicii românești*, 1956, curs litografiat; Romeo Ghircoiașiu: *Contribuții la istoria muzicii românești*, 1963; Petre Brâncuși: *Istoria muzicii românești. Compendiu*, 1969. Din păcate, în nici unul dintre volumele acestor autori nu se ajungea la fenomenul componisticii.

În febra căutărilor pentru a edita mult râvnitul tratat, s-a văzut că nu sunt îndeplinite condițiile unui asemenea volum, neputându-se constitui un colectiv de autori-colaboratori, sub autoritatea unui coordonator, dat fiind și termenul presant stabilit, s-au căutat soluții complementare, adiacente, substitute, ajungându-se la formula prezentului volum, care reunește studii, variate, axate pe probleme ale istoriei muzicii românești, tipărite în decursul anilor. Între acestea sunt și cu profil analitic. Ordinea inserării a avut în vedere criteriul cronologic, astfel se oferă perspectiva istorică, pe linia afirmării componisticii de la noi.

Prin această editare, îmi inaugurez seria volumelor de studii, care de mult își aștepta tipărirea, sub o formă reunită. Precizăm, studiile privesc numai fenomenul trecutului muzicii autohtone, sub variate forme. Sperăm că, în acest fel, contribuim la eliminarea sau diminuarea nefericitei mentalități, identificată printr-o nefastă optică, efect al unei ignorante discriminări asupra fenomenului artei sunetelor indigene, ilustrată printr-un trecut impunător și personalități de autentică ținută și profunzime artistică.

Așadar, acest tratat se configurează din inserții de fragmente, nu întotdeauna disparate, dar nici riguros coagulate, decupându-se pagini din volumele aflate sub genericul *Hronicul muzicii românești*, din seria materialelor apărute în „Studii de muzicologie”, desigur, și în revista „Muzica”. Astfel, se profilează un traseu cu veleități cronologice, oferind o brumă din ceea ce ar putea fi traiectoria demersului afirmării fenomenului muzicii noastre.

În privința personalităților reprezentative, firesc, singur lui George Enescu, artist nepereche, copleșitor, cu un aport inestimabil la proiectarea universală a muzicii românești, i se acordă atenție specială, relevându-i-se, prin analize, unele pagini orchestrale, monumentale, reperele fundamentale, cu referințe doar la cele compuse în primele decenii ale tumultoasei sale vieți.

Octavian Lazăr COSMA